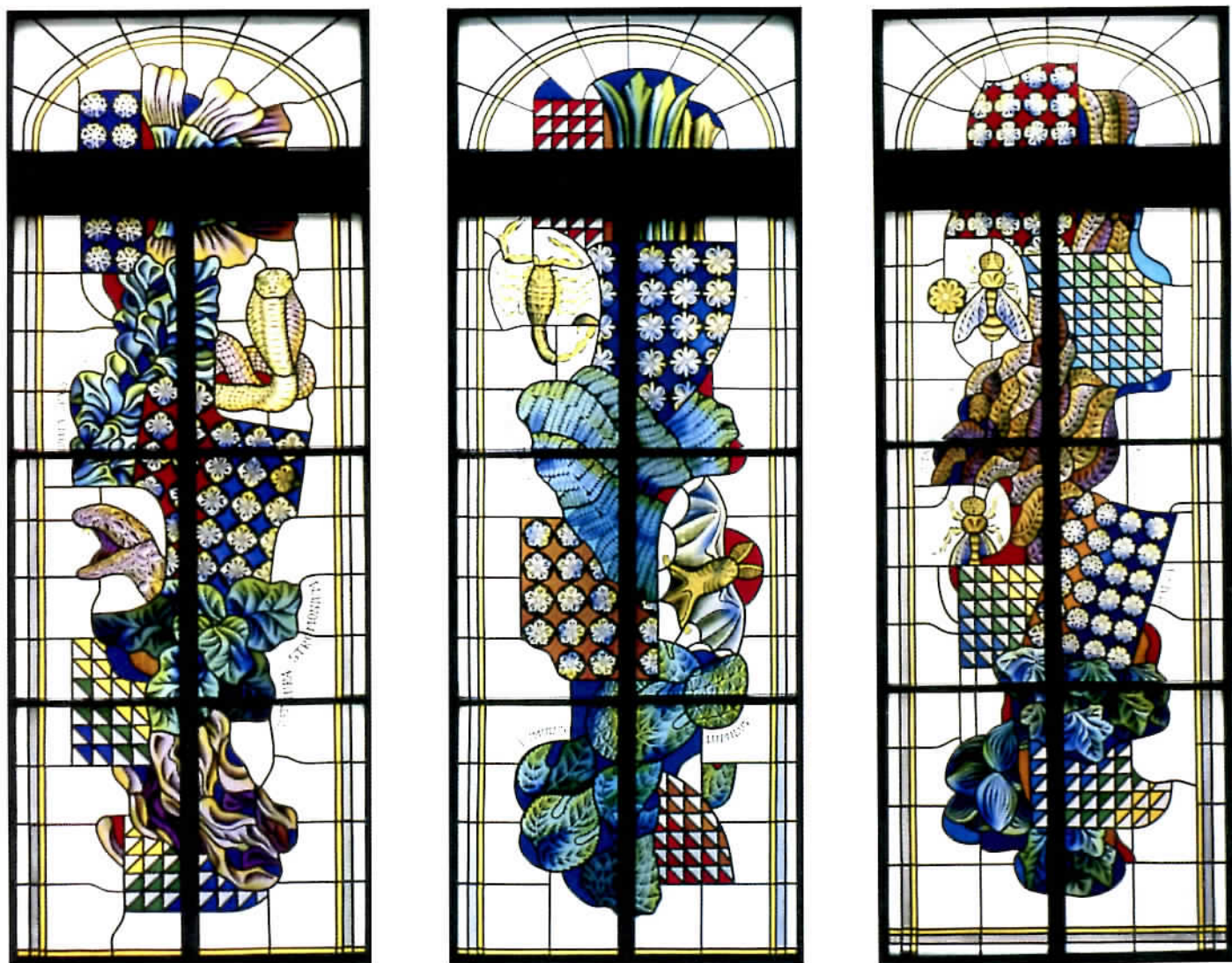

Klaipėdos vitraž

A.Dovydėno „Žaliosios“ vai

Klaipėdos miesto savivaldybės Imanuelio Kanto viešosios bibliotekos projektas „Vitražai Klaipėdos visuomeninių pastatų interjeruose: istorija ir dabartis“ užbaigtas 2020-aisiais, bet meno kūrinių paieška ir archyvavimas tęsiasi. Šįkart trumpai pristatysime dailininko Algirdo Dovydėno vitražus, sukurtus Klaipėdoje, o „Žaliosios“ vaistinės vitražų ciklą apžvelgsime plačiau.

A.Dovydėnas, architektas Z.Rulkauskas. „Žaliosios“ vaistinės vitražas. Fragmentai. 1979 m. Spalvotas stiklas, švinas, tapymas, piešimas, 260 X 90 X 5 cm. Tiltų g. 6, Klaipėda.

Žy istorijos (1)

vaistinės vitražų ciklas

Birutė SKAISGIRIENĖ

Bibliotekos Meno skyrius pernai suskaitmenino didžiąją dalį Klaipėdos ir Vakarų Lietuvos vitražų, surinko vaizdinę medžiagą ir atkūrė išlikusių bei sunaikintų vitražų metrikas. Projekto metu suskaitmeninta daugiau nei 60 vitražų. Surinkta nemažai vaizdinės medžiagos, kurią papildė tekstone informacija. Visa tai galima rasti bibliotekos tinklalapio virtualiame freskų ir vitražų žemėlapyje <http://www.biblioteka.lt/freskos/>.

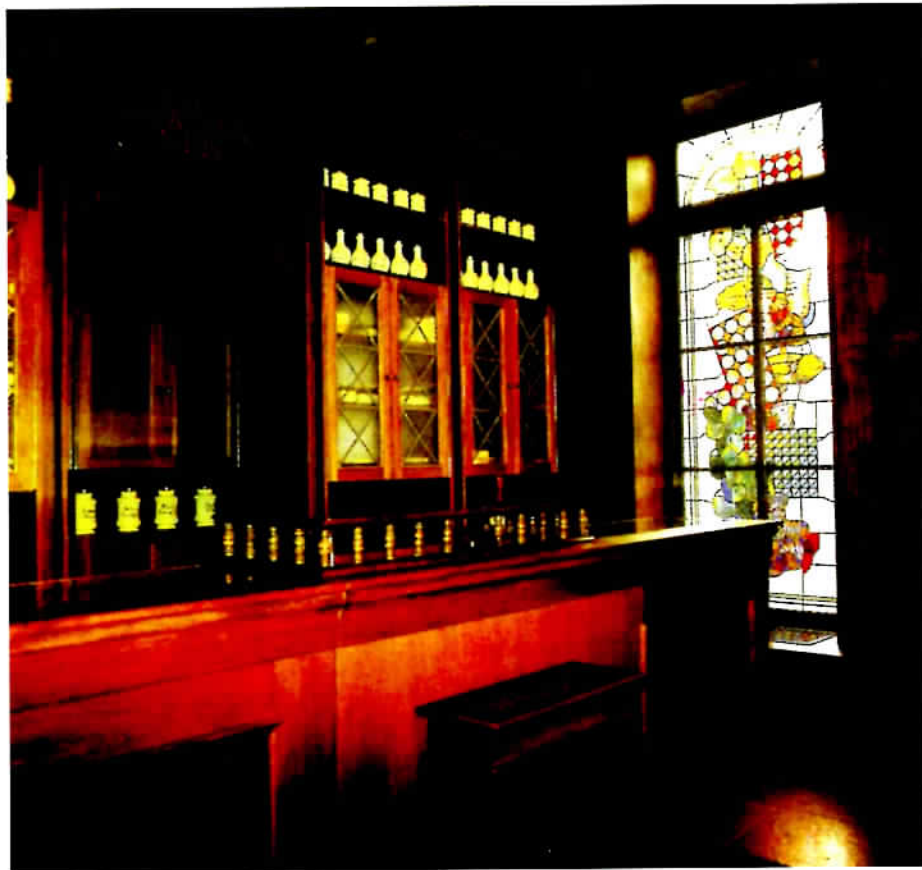
Be to, Meno skyriaus vedėja Birutė Skaisgirienė ir operatorius Algimantas Jarukaitis sukūrė dokumentinį filmą apie Klaipėdos vitražus ir jų autorius. Filmą galima pasižiūrėti socialinio tinklo „YouTube“ paskyroje <https://bit.ly/2Pfn5m2>.

Nors projektas baigėsi, vitražų paieškos ir archyvavimas tebevyksta. Architektūrinės dailės skaitmeninimas sudomino ir į meno kūrinių paieškas įtraukė dailininkus ir architektus. Kūrėjai dalijasi prisiminimais apie Klaipėdoje sukurtus vitražus, siūnia nuotraukas ir prašo pasidomėti vitražų likimais. Susidarė į žemėlapi neįtrauktų dailės kūrinių sąrašas, o projekto vykdytojai kaip tikri detektyvai tikrina faktus, renka informaciją ir naujais kūrinių papildoma architektūrinės dailės archyvą.

Pasidomėti „Žaliosios“ vaistinės vitražų paskatino architektė Dainora Abelkienė, papasakojusi šio vitražo išsaugojimo ir restauravimo istoriją.

Kūrėjo palikimas

A.Dovydėnas (1944–2015) studijavo vitražo specialybę Vilniaus dailės institute (dabar Vilniaus dailės akademija). Vitražo

Vitražų kūrėjo A.Dovydėno darbai išsaugoti buvusios „Žaliosios“ vaistinės languose Klaipėdos Tilly gatvėje. Algimanto Jarukaičio nuotr.

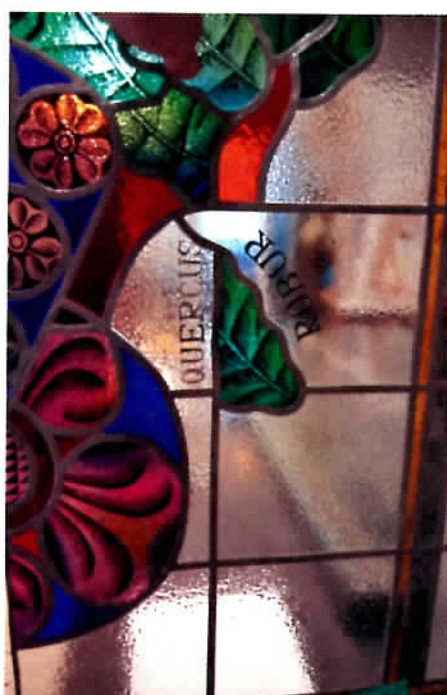
meistrystės mokėsi pas vitražų grandus Kazį Morkūną ir Algimantą Stoškų. Po studijų A.Dovydėnas dirbo vitražų restauruotoju. Nuo 1990 m. pradėjo dėstyti Vilniaus dailės akademijoje, vadovavo Monumentaliosios dailės katedrai, nuo 2005 m. ėjo Vaizduojamosios ir taikomiosios dailės fakulteto dekaną pareigas. Jam suteiktas profesoriaus vardas.

Dailininko A.Dovydėno plona spalvoto stiklo vitražų ir vitražinių kompozicijų esama įvairių Lietuvos miestų ir miestelių visuomeniniuose pastatuose ir bažnyčiose. 1994 m. jo kūryba įvertinta aukščiausiu

apdovanojimu – Nacionaline kultūros ir meno premija.

Ypatingą simpatiją kūrėjas jautė Klaipėdai. A.Dovydėnas buvo ne tik talentingas menininkas, bet ir aistringas buriuotojas, Lietuvos dailininkų sąjungos buriuotojų klubo prezidentas, tad ypač vilioji į Klaipėdą jo nereikėjo – uostamiestyje jis sukūrė gal dešimtį vitražų.

Monumentalūs A.Dovydėno vitražai puošė ne vieną Klaipėdos visuomeninį pastatą. Kartu su klaipėdiečiais architektais Rimantu Lajumi, Petru Lape, Zigmū Rutkausku, Žvirgždu Drėma didelių ▶

Senieji vaistinės vitražai buvo restauruoti ir sudėti į naujai pagamintus stiklo paketus.
Aivaro Tamašausko nuotr.

◀ vitražų A.Dovydėnas yra sukūręs Klaipėdos valstybinio jūrų uosto administraciniame pastate, buvusio restorano „Žardė“ ir Klaipėdos komprojekto interjere, Klaipėdos naftos įmonėje ir viešbutyje „Vėtra“. Mažesni dekoratyviniai vitražai buvo įkomponuoti Klaipėdos senamiesčio kavinių ir restoranų interjeruose: kavinukėje „Kava, ledai“, restorane „Regata“, „Būrų užėjoje“. Deja, didžioji dalis išvardytų vitražų išliko

tik fotografijose, kurios sugulė į bibliotekos sukurtą virtualų freskų ir vitražų žemėlapi. Taip architektūrinės dailės kūriniai buvo apsaugoti nuo visiškos užmaršties.

„Žaliosios“ vaistinės vitražas, sukurtas 1979 m. bendradarbiaujant su architektu Z.Rutkausku, buvo pirmasis monumentalus A.Dovydėno darbas Klaipėdoje.

Vitražas yra architektūrinės dailės kūrinys ir neatsiejama pastato dalis, todėl, pristatant

A.Dovydėno vitražų ciklą, sukurtą „Žaliajai“ vaistinei, reikėtų prisiminti vaistinės pastato istoriją bei rekonstrukcijos eigą.

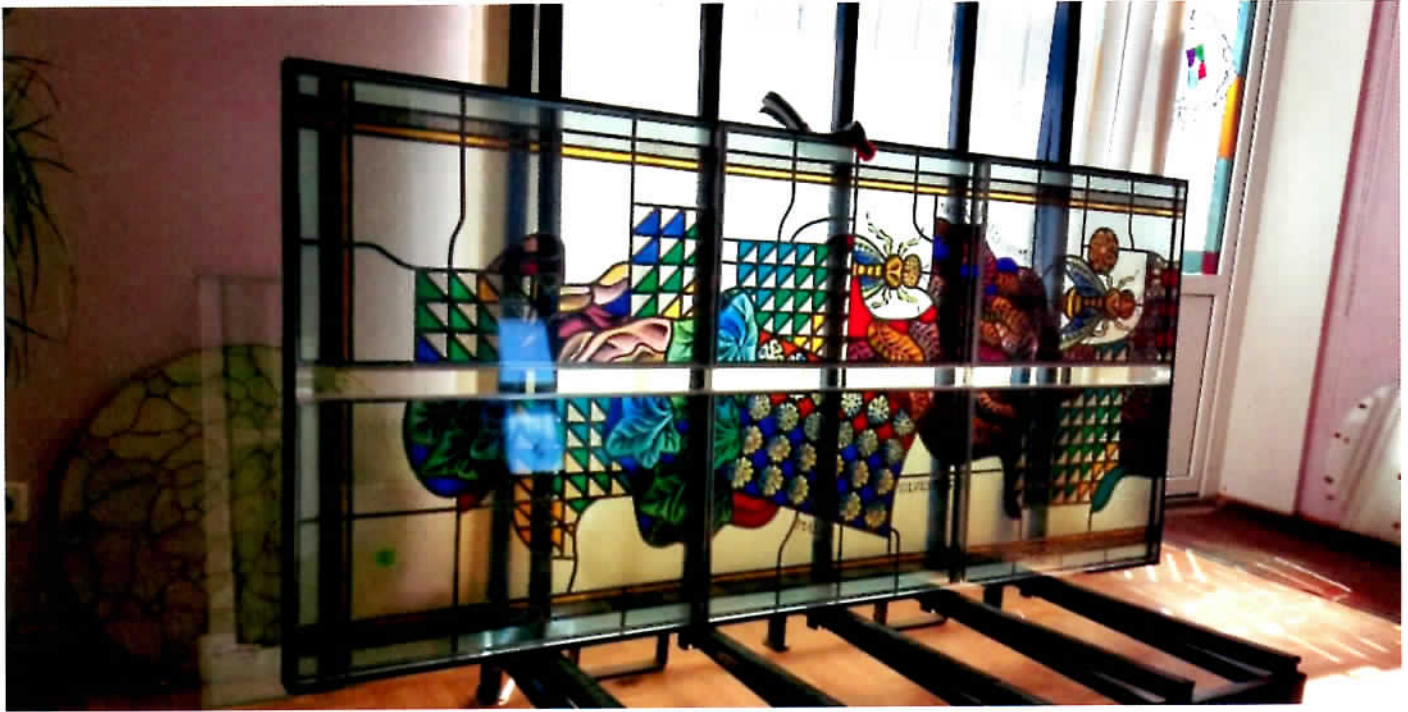
Pamėgo miestiečiai

Senasis vaistinės pastatas, žinomas nuo XVIII a. pabaigos, sudegė 1854 m. didžiojo Mėmelio gaisro metu. Maždaug 1856 m. namas buvo atstatytas. 1901 m. jį nusipirko vokiečio Eriko Stefania protėviai.

Ne vieną dešimtmetį „Žalioji“ vaistinė buvo miesto šviesuomenės susibūrimo vieta. Antrame aukšte įrengtame salone vykdavo klasikinės muzikos, poezijos ir diskusijų vakarai. Kaip saloninės kultūros židinys vaistinė funkcionavo iki Antrojo pasaulinio karo.

Praūžęs karas „Žaliosios“ vaistinės pastatą gerokai apgadino, jo žavesys galutinai išblėso čia įkurdinus daržovių parduotuvę, kuri veikė iki 1979 m. XX a. 9-ajame dešimtmetyje pastatas buvo restauruotas ir 1981 m. lapkričio 1 d. Tiltų gatvės 6-ajame name iškilmingai atidaryta specializuota „Žalioji“ vaistinė, prekiavusi įvairiausiomis žolelėmis ir tinktūromis. Šią ypatingos paskirties ir meniško interjero vaistinę labai pamėgo miestiečiai, ji net buvo įtraukta į uostamiesčio lankytinų objektų sąrašą.

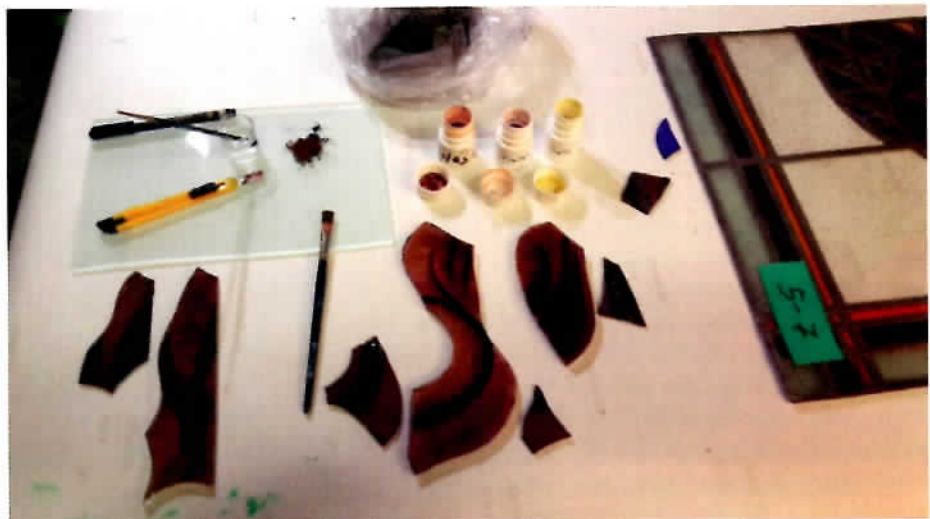
Unikalų vaistinės interjerą sukūrė architektas Z.Rutkauskas. Jis suprojektavo masyvius

baldus ir išskirtinio dizaino šviestuvus, sienas padengė medžiu ir gobelenu, oficineje buvo įrengta muziejinė ekspozicija. Mažeikiškis kalvis Algirdas Stankus nukaldino vaistinės šviestuvus ir prašmatnią iškabą „Apotheca“. Tačiau didžiausia vaistinės puošmena buvo A.Dovydėno sukurtas plono spalvoto stiklo dekoratyvinis vitražas. Anot menotyrininkės Ramintos Jūrėnaitės, „Žaliosios“ vaistinės vitražė gausu istorinių elementų, susijusių su homeopatine vaistinės paskirtimi. Penki vitražiniai langai sudaro vieningą kompoziciją. Matinio stiklo fone – arkos formos rėmelis, kuriame įkomponuoti siauri koliažai iš augalų, gyvūnų ir geometrinių formų. Žuvys, gyvatė, šikšnosparnis, skorpionas, bitė – grafiškai nupiešti švino oksidu taip natūralistiškai, lyg būtų perkelti iš XVIII a. graviūrų atlaso. Jie kontrastuoja su spalvingais stilizuotais augalais ir geometriniiais ornamentais.

Verslininko iniciatyva

Lietuvai atgavus nepriklausomybę ir prasidėjus privatizacijos procesams, iškilo „Žaliosios“ vaistinės likimo klausimas. Kurį laiką vaistinė priklausė savivaldybei, nuo 2001 iki 2007 m. ji buvo nuomojama Kau-no bendrovei „Apotheca“, o vėliau senoji vaistinė tiesiog tapo nerentabili. „Žaliają“ vaistinę 2011-aisiais įsigijo verslininkas Aidas Kaveckis. ►

Kad čia būtų vaistinės, byloja tik iškaba prie 6-ojo namo Tiltų gatvėje.

◀ Tai yra geriausia, kas galėjo nutikti šiam pastatui. Pastaruoju metu spaudoje vis dažniau pasirodo straipsnių apie architektūrinės dailės niokojimą, tačiau nė žodžiu neužsimenama apie gražias meno kūrinių išsaugojimo iniciatyvas.

Apie tokią iniciatyvą ir gražius verslininkų Aido ir Dainos Kaveckių darbus, restauruojant senąjį „Žaliosios“ vaistinės pastatą, papasakojo architektė D. Abelkienė, 2011–2016 m. vadovavusi vaistinės tvarkybos darbams: „Kaveckiai į „Žaliosios“ vaistinės restauravimą investavo labai daug laiko, kantrybės ir finansų. Pirmiausia buvo detalai užfiksuota esama situacija, užregistruoti unikalaus interjero fragmentai ir detalės, užsakyti nuoseklūs istoriniai, archeologiniai ir architektūriniai tyrimai.“

Žvalgomojusius archeologinius tyrinėjimus atliko archeologas Virgilijus Bračiulis. Atkasinėdamas pastato rūšį, archeologas rado daugybę stiklo, porceliano, bronzos gaminių, įvairių buteliukų nuo medikamentų, kolbų, keraminių tiglių ir kitų vaistų gamyboje naudojamų prietaisų. Dabar šie eksponatai perduoti Mažosios Lietuvos istorijos muziejui. Apie atliekamus archeologinius tyrinėjimus rašė istorikė Ieva Masiulienė. „Žaliosios“ vaistinės istorinę raidą apžvelgė istorikė Zita Genienė, urbanistinę analizę parašė istorikas profesorius Vasilijus Safronovas. „Po archeologinių ir architektūrinių tyrimų sekė kitas etapas. Moksliškai impregnavome išlikusias medines detales

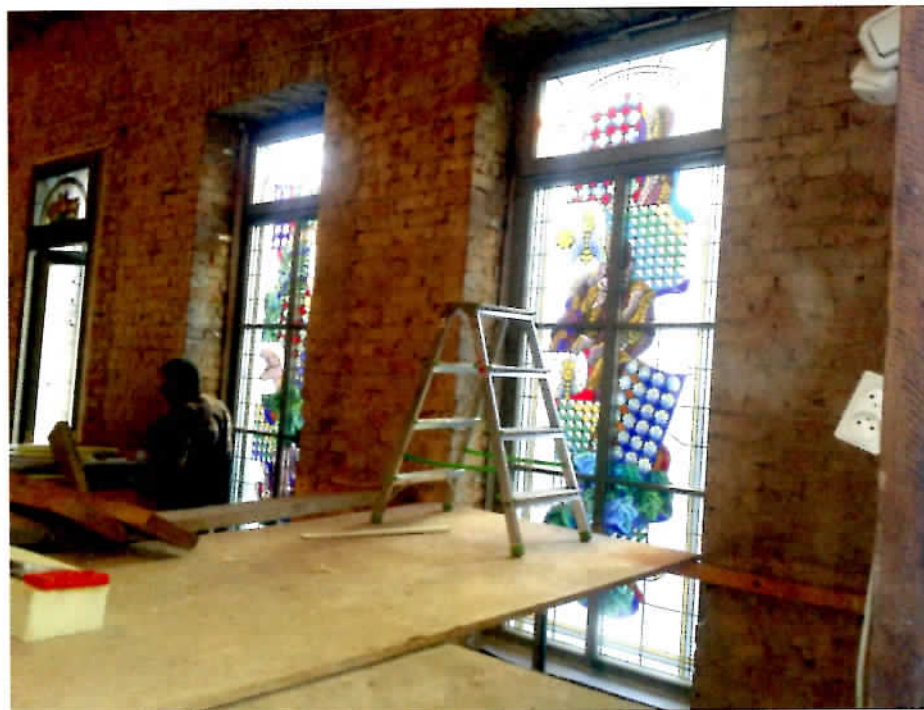

Į rekonstruotą pastatą sugrįžo tik keturios vitražo dalys – vieno buvusio lango vietoje atsirado įėjimas iš Tiltų gatvės.

ir didelių raudonų plytų grindinį, atkūrėme buvusį įėjimą iš Tiltų gatvės. Taip pat nuvalėme, suremontavome ir pagrindinėje erdvėje pakabinome architekto Z. Rutkausko kurtus šviestuvus – sietynus. Paskui atėjo eilė vitražams. Bendrovė „Doleta“ pagamino gerus medinius langus. Vitražų restauravimo specialistas Aivaras Tamašauskas restauravo senuosius vaistinės vitražus ir juos sudėjo į naujai pagamintus stiklo paketus“, – prisiminė architektė D. Abelkienė.

Galėtų būti muziejus

A. Tamašauskas prisimena, kad į jo dirbtuvę patekęs „Žaliosios“ vaistinės vitražas nebuvo stipriai apiręs – reikėjo pakeisti vos vieną kitą sudužusį stiklą, atnaujinti ištrupėjusius švino profilius ir, šiek tiek apipjovus, įmontuoti į stiklo paketus. Buvo restauruotos visos penkios vitražo dalys, tačiau į rekonstruotą pastatą sugrįžo tik keturios – vieno

buvusio lango vietoje atsirado įėjimas iš Tiltų gatvės. Neįkomponuota A.Dovydeno vitražo dalis iki šiol saugoma A.Tamašausko dirbtuvėje Veiviržėnuose.

„Vitražų restauravimas – nepigus malonumas. Vieno kvadratinio metro kaina svyruoja nuo 200 iki 300 eurų. Tačiau restauracijos ir konservacijos kaštai atsi-perka, nes išsaugomas meno kūrinys“, – tvirtino A.Tamašauskas. Pastaruoju metu jis tuo ir užsiima – restauruoja ir konservuoja vitražus, pritaikydamas pažangią vitražų montavimo į stiklo paketus technologiją. „Užsakymų netrūksta, dažniausiai restauruojami bažnyčių vitražus. Dabar mano dirbtuvėje eilės

laukia iš Švedijos atvežtas vitražas“, – sakė meistras.

Klaipėdiečių pamėgtos „Žaliosios“ vaistinės Tiltų gatvės 6-ajame name nebėra. Kad čia būta vaistinės, byloja tik iškalta grakšti iškaba „Apotheca“ Tiltų gatvėje ir užrašas „Žalioji vaistinė“ virš buvusių vaistinės durų Kepėjų gatvėje. Naujojo „Žaliosios“ vaistinės šeimininko verslininko A.Kaveckio ketinimai buvo kiti – jis norėjo išsaugoti turimą paveldą ir atkurti vaistinę tokią, kokia ji buvo prieš kelis šimtus metų. Deja, planų nepavyko įgyvendinti. „Nepakonkuruosi su didžiausiais vaistinių tinklais“, – prisipažino A.Kaveckis ir neslėpė apmaudo, kad vaistinės šioje vietoje nebus.

Būtų nuostabu „Žaliosios“ vaistinės patalpose įkurti farmacijos muziejų. Tokių Lietuvoje turime ne vieną: Kauno medicinos universitete, Vilniaus universiteto Medicinos fakultete, senojoje Viekšnių vaistinėje. Privatus muziejus – didelė prabanga, visuomenė tam dar nėra pasirėngusi. Vis dėlto vienas didelis geras darbas padarytas – A.Dovydeno „Žaliosios“ vaistinės vitražas išsaugotas ir restauruotas. Jei visi naujieji pastatų šeimininkai taip gerbtų architektūrinį meną ir siektų jį išsaugoti, šiandien uostamiestį puošytų gausybė A.Dovydeno, Henriko Kulšio, Rimantės Kulšienės, Eglės Valiūtės, Broniaus Bružo, Kazio Morkūno ir kitų kūrėjų vitražų.

Senasis vaistinės pastatas žinomas nuo XVIII a. pabaigos. Dabar restauruojant „Žaliosios“ vaistinės pastatą, buvo atlikti istoriniai, archeologiniai ir architektūriniai tyrimai. Radiniai perduoti Mažosios Lietuvos istorijos muziejui. Algimanto Jarukaičio nuotr.